

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

konkur_i_innov_aktiv.pdf;

2. Инновационный путь развития для новой России / Отв.ред. В.П. Горегляд; Центр социально-экономических проблем федерализма. Институт экономики РАН. —М., ; Наука,2005.—343с;
3. The Global Competitiveness Report 2013-2014 [Электронный ресурс] // Официальный сайт Всемирного экономического форума. – Режим доступа: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf;
4. Твердохлебов Н.И. Сравнительный анализ рейтинга международной конкурентоспособности Украины / Н.И. Твердохлебов // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». Том 24 (63). 2011 г. № 3. С. 102-106;
5. Knowledge Economy Index (KEI) 2012 Rankings [Электронный ресурс] // Официальный сайт Всемирный Банк. – Режим доступа: <http://siteresources.worldbank.org/INTUNIKAM/Resources/2012.pdf>;
6. «Пріоритети та важелі модернізації металургійної галузі України.» Аналітична записка / [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/886/>;
7. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

НАГРОМАДЖЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ПРОЦЕСІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Прозорова І.В., доцент кафедри «Маркетинг» Донецького національного університету, к.е.н., доцент (Україна)

Лазарева А.П., асистент кафедри «Економіка та фінансово-економічна безпека» Маріупольського державного університету (Україна)

Прозорова І.В., Лазарева А.П. Нагромадження людського капіталу в процесі функціонування домогосподарств.

Роботу присвячено поглибленню теоретико-методологічних, організаційно-економічних та прикладних основ нагромадження людського капіталу на основі забезпечення розвитку домашніх господарств.

Досліджено зміст категорії «людський капітал» у співставленні зі спорідненими поняттями; обґрунтовано доцільність виокремлення та дослідження людського капіталу домогосподарства як елемента людського капіталу суспільства; виявлено особливості системи нагромадження людського капіталу.

Систематизовано характеристики та проблеми домогосподарств України в контексті впливу на людський капітал; проаналізовано тенденції інвестування в людський капітал на рівні домогосподарств; оцінено роль держави і домогосподарств як інвесторів процесу нагромадження людського капіталу України.

Визначено напрями регулювання процесу нагромадження людського капіталу на макроекономічному рівні; обґрунтовано пропозиції щодо використання концепції соціальної відповідальності бізнесу в системі нагромадження людського капіталу; визначено основні напрями розвитку домогосподарств як базової умови формування людського капіталу в Україні.

Ключові слова: людський капітал, домогосподарство, людський капітал домогосподарства, інвестиції, нагромадження людського капіталу, державно-сімейне партнерство, соціальна відповідальність бізнесу, комунікація домогосподарств.

Прозорова І.В., Лазарева А.П. Накопление человеческого капитала в процессе функционирования домохозяйств.

Работа посвящена углублению теоретико-методологических, организационно-экономических и прикладных основ накопления человеческого капитала посредством обеспечения развития домашних хозяйств.

Исследовано содержание категории «человеческий капитал» в сопоставлении с родственными понятиями; обоснована целесообразность выделения и исследования человеческого капитала домохозяйства как элемента человеческого капитала общества; выявлены особенности системы накопления человеческого капитала.

Дано определение понятий «человеческий капитал домохозяйства», «накопление человеческого капитала»; определены особенности процесса накопления человеческого капитала с выделением уровня и характера отдачи от статуса занятости.

Определены направления регулирования процесса накопления человеческого капитала на макроекономическом уровне; обоснованы предложения по использованию концепции социальной ответственности бизнеса в системе накопления человеческого капитала; выявлены основные направления развития домохозяйств как базового условия формирования человеческого капитала в Украине.

Предложено использование механизма государственно-семейного партнерства для регулирования процесса накопления человеческого капитала; определены мероприятия корпоративной социальной ответственности по развитию человеческого капитала домохозяйств Украины; разработана модель эффективной коммуникации домохозяйств.

Ключевые слова: человеческий капитал, домохозяйство, человеческий капитал домохозяйства, инвестиции, накопление человеческого капитала, государственно-семейное партнерство, социальная ответственность бизнеса, коммуникация домохозяйств.

Prozorova I., Lazareva A. Accumulation of human capital in the operation of the household.

The article is devoted to the question of the theoretical and methodological, organizational, economic and applied bases deepening of human capital accumulation by means of households development.

The content of the "human capital" category in relation with the kindred concepts, is investigated; human capital of household as part of the society human capital is analyzed; main features of the human capital accumulation system are described.

Key characteristics and problems of Ukrainian households are systematized in the context of their influence upon the human capital; the tendencies of investing in human capital at the households level are analyzed; the role of the state and households as investors of the human capital accumulation in Ukraine is described.

Measures of regulation of the human capital accumulation at the macroeconomic level have been developed, corporate social responsibility in the system of human capital accumulation have been investigated; main directions of households development as a basic condition for the Ukrainian human capital formation have been proposed.

Keywords: human capital, household, human capital of household, investment, human capital accumulation, state and family partnership, corporate social responsibility, households communication.

Нагромадження людського капіталу є сучасною базою суспільного розвитку, економічного зростання держави, ефективності виробничої діяльності та гідного рівня життя індивіда. Обсяг людського капіталу суспільства та рівень віддачі від нього залежать від значного кола макроекономічних тенденцій, державних пріоритетів та якості соціальних інститутів, причетних до процесів його формування та реалізації. Домогосподарства є специфічним елементом системи нагромадження людського капіталу, оскільки, з одного боку, створюють його додаткову якість через об'єднання активів людського капіталу на індивідуальному рівні, з іншого боку, безпосередньо забезпечують певні умови формування людського капіталу, в тому числі шляхом інвестування. Роль домогосподарств у нагромадженні людського капіталу поступово зростала та на сьогодні забезпечує умови формування основних компонентів людського капіталу, що є наслідком тенденції перенесення відповідальності з держави на населення за рівень та якість життя, стан здоров'я, характер зайнятості.

Концептуальні основи дослідження людського капіталу закладені відомими зарубіжними вченими: Т. Шульцем, Е. Денісоном, Г. Беккером, Л. Туроу, Б. Чизвіком та ін. У вітчизняній економічній літературі теорії людського капіталу присвячено праці В. Антонок,

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

В. Близнюк, С. Вовканича, В. Гейця, О. Грiшнoвoї, М. Долiшньoгo, С. Злупка, Е. Лiбанoвoї, Н. Лук'янченко, Г. Назарoвoї, О. Новiкoвoї, Л. Петрoвoї, Л. Семiв, А. Чухна, Л. Шаулськoї та iнших учених. Домогосподарство, як один з головних суб'єктiв ринкoвoї економiки, виступає предметом дослідження багатьох представникiв зарубiжнoї та вiтчизнянoї науки, таких як Є. Антосенков, Д. Богиня, С. Бурлуцький, М. Ватаманюк, Т. Кiзима, Н. Можайкiна, О. Набагова тощо.

Значнi науковi доробки з окресленoгo кола проблем вирiшують певнi задачi в сферi формування i використання людськoгo капiталу на рiзних рiвнях. В той же час, залишається актуальною потреба подальших досліджень, що мають бути спрямованi на активiзацiю чинникiв та iнструментiв регулювання процесу нагромадження людськoгo капiталу, у тому числi через розвиток домогосподарств. Це обумовлено, по-перше, вiдсутнiстю комплексних наукових праць з визначення функцiональнoї ролi домогосподарства у нагромадженнi людськoгo капiталу з врахуванням трансформацiї, яка вiдбувається за сучасних соцiально-економiчних умов; по-друге, досить повiльним та обмеженим впровадженням у практику господарювання iснуючих наукових результатiв, що сприяє подальшому поглибленню проблем нагромадження людськoгo капiталу та перешкоджає його якiсному формуванню; по-третє, потребою постiйногo перегляду i удосконалення полiтики щодо формування людськoгo капiталу у зв'язку з змiнами, що вiдбуваються у суспiльному життi.

В результатi дослідження особливостей функцiонування домашнiх господарств України виявлено iх основнi характеристики, що забезпечують певний вплив на характер та якiсть процесу нагромадження людськoгo капiталу: демографiчнi, соцiальнi та фiнансово-економiчнi.

Серед демографiчних характеристик домогосподарств найсуттєвiший вплив на процес нагромадження людськoгo капiталу здiйснюють такі. Демографiчнi тенденцiї в суспiльствi протягом 2000-2012 рр. призвели до зменшення кiлькостi фiзичних носiїв людськoгo капiталу через зниження кiлькостi домогосподарств та iх членiв, переважно молодшого вiку. Стан здоров'я як найважливиший актив людськoгo капiталу характеризується негативними тенденцiями, погiршенням його об'єктивних та суб'єктивних (за самооцiнку) показникiв. В результатi аналізу встановлено, що кiлькiсть звертань до лiкарiв та медичних установ у разi потреби є низькою, вiдсутня залежнiсть iх кiлькостi вiд рiвня доходiв, вiдразу після досягнення членами домогосподарств 18 рокiв спостерiгається рiзкий спад iнтересу до занять фiзичною культурою i спортом та зростає розповсюдженiсть шкiдливих звичок (виявлено, що у 2011 р. витрати на алкоголь та тютюнокурiння за окремими групами домогосподарств перевищували розходи на освiту). Цi факти є свiдченням нерозвиненої культури самозбереження українцiв, яка в контекстi даногo дослідження визначається як капiтал домогосподарства.

Виокремлено тенденцiю зростання кiлькостi неповних сiмей та домогосподарств, якi складаються виключно з дiтей та пенсiонерiв, що iдентифiковано як обмеження бази та, при збереженнi тенденцiї, загроза нагромадженню людськoгo капiталу через порiвняно нижчi можливостi iнвестування.

Результати аналізу процесу нагромадження людськoгo капiталу домогосподарствами в рiгiональному аспектi продемонстрували тенденцiю до варiацiї його обсягу та якостi (за iнвестуванням в активи людськoгo капiталу у 2011 р. в межах 124,41-589,65 грн. в середньому за мiсяць в розрахунку на одне домогосподарство у Рiвненськiй обл. та м. Києвi вiдповiдно; за самооцiнку стану здоров'я як доброго в межах 26,1-65 % у Харкiвськiй та Чернiвецькiй областях вiдповiдно тощо). Певною специфiкою характеризуються процеси нагромадження людськoгo капiталу в мiських та сiльських домогосподарствах: розповсюдженiсть тютюнокурiння, рiвень освiти, iнвестицiї в освiту, вiдпочинок i культуру, охорону здоров'я у мiських поселеннях значно перевищують аналогiчнi показники сiльськoї мiсцевостi; вiдмiнною є структура доходiв та витрат домогосподарств.

Показовими є результати аналізу динамiки структури грошових доходiв домогосподарств України протягом останнього десятирiччя (рис. 1), якi свiдчать про стабiльно високу питому вагу оплати працi, поступове зменшення доходiв вiд продажу сiльськoгосподарськoї продукцiї, зростання обсягу пенсiйного забезпечення, матерiальної допомоги, що вiдображає демографiчнi тенденцiї та характеризує негативну тенденцiю зростання ваги соцiальних трансфертiв (пенсiї, субсидiї, стипендiї тощо) на фонi стабiльної частки заробiтнoї плати.

Оцiнку фiнансово-економiчних характеристик домогосподарств проведено на пiдставi самооцiнки рiвня життя, в результатi чогo встановлено вiдсутнiсть в Україні домогосподарств, якi можуть вiднести себе до заможних, та низький показник кiлькостi домогосподарств середнього класу (лише 0,8%). Бiльшiсть домогосподарств вважають себе бiдними, причому серед сiльських домогосподарств оцiнка рiвня доходiв була вищою, тодi як реальний iх обсяг – меншим.

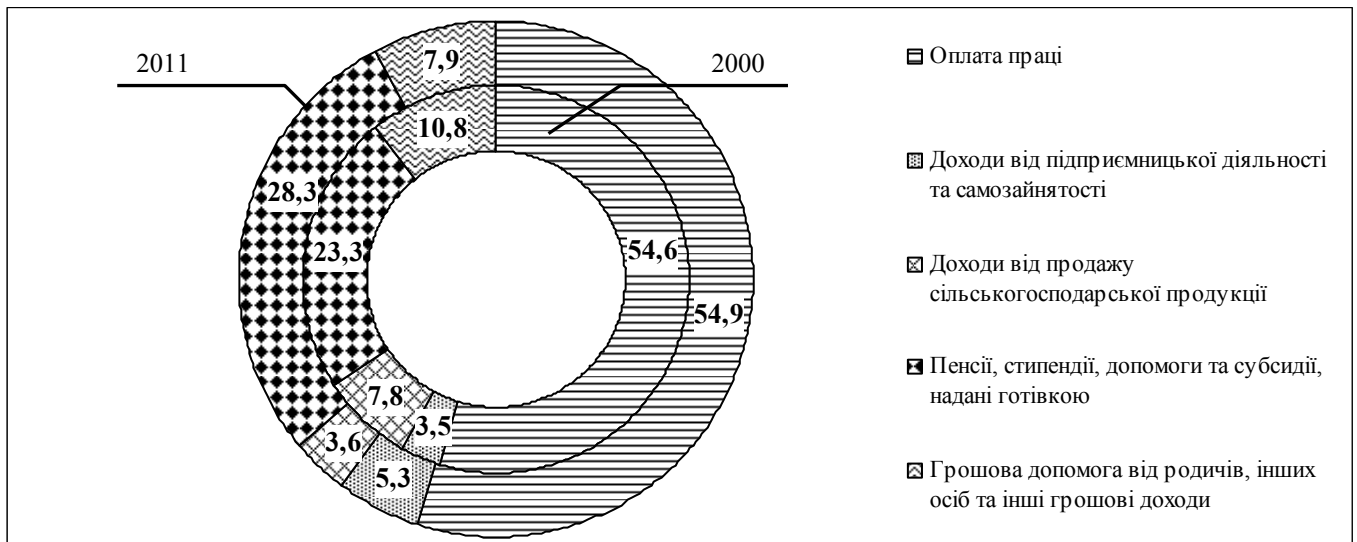

Рис. 1. Структура грошових доходів домогосподарств України, %

Встановлено, що нематерiальнi та матерiальнi витрати на освiту є важливим напрямом iнвестування в людськiй капiтал на рiвнi домогосподарства, в той же час низькою є готовнiсть збiльшення обсягiв iнвестування в освiту, навiть за умови збiльшення доходiв. Визначено залежнiсть значущостi витрат на освiту та iх обсягу вiд кiлькостi дiтей в домогосподарствi.

Порiвняння витрат держави та домогосподарств на нагромадження активiв людськoгo капiталу виявило, що роль держави у цьому процесi є вирiшальною (табл. 1), але бiльша частина її витрат спрямовується на обслуговування вiдповiдних закладiв, оплату працi персоналу, комуналнi послуги тощо. Причому переважно бюджетнi асигнування витрачаються на освiту, значно менший iх обсяг спрямовується на духовний i фiзичний розвиток.

Витрати держави та домогосподарств на нагромадження активів людського капіталу

Рік	Кількість домогосподарств, тис.	Витрати держави, млн.грн.			Витрати держави, грн. в середньому за рік в розрахунку на одне домогосподарство			Витрати домогосподарств, грн. в середньому за рік в розрахунку на одне домогосподарство		
		освіта	охорона здоров'я	відпочинок і культура	освіта	охорона здоров'я	відпочинок і культура	освіта	охорона здоров'я	відпочинок і культура
2008	17199,0	60959,4	33559,9	7916,1	3544,4	1951,3	460,3	391,3	839,8	783,1
2009	17096,8	66773,6	36564,9	8330,2	3905,6	2138,7	487,2	441,6	1038,7	578,3
2010	17050,3	79826,0	44745,4	11525,4	4681,8	2624,3	676,0	478,0	1160,2	667,8
2011	17022,7	86253,6	48961,6	10754,9	5067,0	2876,3	631,8	557,9	1299,2	811,0

В результаті побудови моделей інвестування домогосподарств України в основні активи людського капіталу залежно від неспоживчих сукупних витрат, обґрунтовано, що вони виступають стримуючим фактором на шляху збільшення інвестицій у нагромадження людського капіталу та чинником поглиблення диференціації у рівнях інвестиційної діяльності домогосподарств.

На основі запропонованої методики розрахунку обсягу нагромадженого людського капіталу встановлено, що інвестиції у нагромадження людського капіталу з боку держави та домогосподарств поступово зростають, що призводить до збільшення обсягу нагромадженого людського капіталу (протягом 2008-2011 рр. – на 38,4% або на 2,2 тис. грн. в розрахунку на одне домогосподарство) (рис. 2).

В результаті аналізу систематизовано найбільш розповсюджені проблеми домогосподарств України (табл. 2) із визначенням типових проявів (латентні проблеми – рівень економічного навантаження на працюючого члена домогосподарства; демографічні проблеми – значна кількість домогосподарств без дітей, зменшення частки жінок, які народжували дітей; фінансово-економічні проблеми – недостатність коштів для сплати рахунків за житло, придбання ліків, наявність економічної деривації тощо).

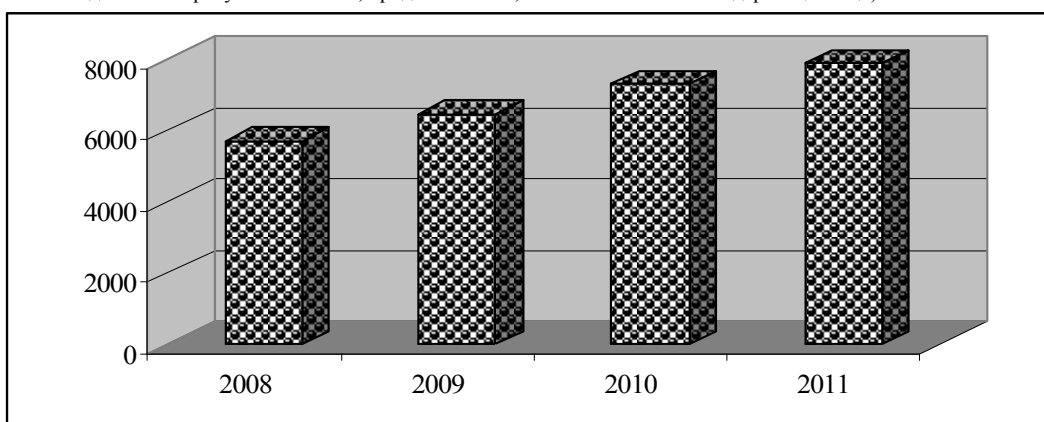

Рис. 2. Обсяг нагромадженого людського капіталу за рахунок державних вкладень та інвестицій домогосподарств, грн.

Виявлено особливості сучасної системи нагромадження людського капіталу України: тривала участь старшого покоління у нагромадженні людського капіталу молодших поколінь; вирішальна роль членів домогосподарств у процесі прирощення активів людського капіталу; наявність тенденцій до диференціації кількісно-якісних характеристик людського капіталу залежно від регіонів; ненаціленість на збереження вродженого активу – здоров'я тощо.

Визначено, що ключовими характеристиками домогосподарств, які впливають на нагромадження людського капіталу виступають демографічні, соціальні та фінансово-економічні, які зумовлюють обсяг і якість активів людського капіталу, що формуються і розвиваються.

Шляхом розрахунку обсягу нагромадженого людського капіталу домогосподарствами та державою визначено пріоритетну роль інвестицій останньої. З'ясовано, що стримуючим фактором на шляху прискорення темпів процесу формування і розвитку активів людського капіталу з боку держави є значна частка витрат на обслуговування навчальних закладів, заробітну плату персоналу, оплату комунальних послуг тощо, з боку домогосподарств – неспоживчі сукупні витрати. Відповідно до виявленої залежності запропоновано напрями удосконалення регулювання нагромадження людського капіталу через забезпечення розвитку домогосподарств.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Севрюкова С.В. Нагромадження людського капіталу через забезпечення розвитку домогосподарств: автореферат дис. ... канд. екон. наук : 08.00.07 / Світлана Володимирівна Севрюкова. – Донецьк, 2013. - 20 с.
2. Соціально-економічне становище домогосподарств України у 2009 році. - К.: Держстат України, 2010. – 36 с.
3. Соціально-економічне становище домогосподарств України у 2010 році. - К.: Держстат України, 2011. – 39 с.
4. Соціально-економічне становище домогосподарств України у 2011 році. - К.: Держстат України, 2012. – 34 с.

РОЗВИТОК КОМПЕТЕНЦІЙ - ФАКТОР УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ

Ровенська В.В. к.е.н., старший викладач кафедри економіки промисловості Донбаської державної машинобудівної академії (Україна)

Ровенська В. В. Розвиток компетенцій - фактор управління трудовим потенціалом.

В статті розглядається один з компонентів управління трудовим потенціалом – компетенція. Розвиток трудового потенціалу підприємства напряму залежить від реалізації управлінських здібностей керівництва підприємства. Ефективність праці яких можна підвищити за рахунок реалізації індивідуальних унікальних здібностей - їх знань, умінь і досвіду, особистісних особливостей, які проявляються в поведінці і ставленні до справи, в захопленості та інноваційності. У період кризи різко посилюються загальні вимоги до управлінців: сьогодні на керівників покладається набагато більше завдань. Уміння працювати в постійно мінливому світі є необхідною якістю як для кадрів вищої управлінської ланки, так і для фахівців всіх інших управлінських рівнів. В роботі наведені характеристики сучасних керівників, запропонований сучасний профіль управлінських компетенцій. Дослідження процесів розвитку професійної компетентності управлінців у структурі трудового потенціалу підприємства надає можливість управління конкурентоспроможністю робочої сили.